Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

21. června 2012 *

„Příslušnost a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech — Nařízení (ES) č. 44/2001 — Časová působnost — Výkon rozhodnutí vydaného před přistoupením vykonávajícího státu k Evropské unii“

Ve věci C-514/10,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Nejvyššího soudu (Česká republika) ze dne 13. října 2010, došlým Soudnímu dvoru dne 2. listopadu 2010, v řízení

Wolf Naturprodukte GmbH

proti

SEWAR spol. s r. o.,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení: K. Lenaerts, předseda senátu, J. Malenovský, R. Silva de Lapuerta, G. Arestis a D. Šváby (zpravodaj), soudci,

generální advokát: P. Cruz Villalón,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za českou vládu M. Smolkem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,

— za německou vládu T. Henzem, jako zmocněncem,

— za lotyšskou vládu M. Borkoveca a A. Nikolajevou, jako zmocněnkyněmi,

— za Evropskou komisi A.-M. Rouchaud-Joët a M. Šimerdovou, jako zmocněnkyněmi,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 2. února 2012,

vydává tento

* Jednací jazyk: čeština.

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 66 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společností Wolf Naturprodukte GmbH (dále jen „Wolf Naturprodukte“) se sídlem ve Štýrském Hradci (Rakousko) a společností SEWAR spol. s r. o. (dále jen „SEWAR“) se sídlem v Šanově (Česká republika) ve věci uznání a výkonu rozhodnutí, vydaného v Rakousku, v České republice.

Právní rámec

Unijní právo

3 Pátý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní:

„Dne 27. září 1968 členské státy podle čl. 293 čtvrté odrážky Smlouvy, uzavřely Bruselskou úmluvu o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [Úř. věst. 1972, L 299, s. 32] ve znění úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen ‚Bruselská úmluva‘). Dne 16. září 1988 členské státy a státy ESVO uzavřely Luganskou úmluvu o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [Úř. věst. L 319, s. 9], což je úmluva obdobná Bruselské úmluvě z roku 1968. Byly učiněny kroky k přezkoumání těchto úmluv a Rada obsah těchto přezkoumaných znění schválila. Měla by být zajištěna návaznost na výsledky tohoto přezkoumání.“

4 Devatenáctý bod odůvodnění uvedeného nařízení zní takto:

„Musí být zajištěna návaznost mezi Bruselskou úmluvou a tímto nařízením a musí být za tímto účelem stanovena přechodná ustanovení. Stejná potřeba návaznosti platí, pokud jde o výklad Bruselské úmluvy Soudním dvorem Evropských společenství, a protokol z roku 1971 by měl zůstat použitelný i pro věci, které jsou již projednávány ke dni vstupu tohoto nařízení v platnost.“

5 Článek 4 odst. 1 nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Nemá-li žalovaný bydliště na území některého členského státu, určuje se příslušnost soudů každého členského státu podle jeho vlastních právních předpisů, s výhradou článků 22 a 23.“

6 Článek 26 tohoto nařízení zní:

„1. Pokud se žalovaný, který má bydliště na území jednoho členského státu a je žalován před soudem jiného členského státu, řízení před tímto soudem neúčastní, prohlásí soud bez návrhu, že není příslušný, nevyplývá-li jeho příslušnost z tohoto nařízení.

2. Soud řízení přeruší do té doby, než bude prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost v dostatečném předstihu, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, nebo že k tomu byly učiněny veškeré nezbytné kroky.

[…]“

7 Podle článku 66 uvedeného nařízení platí:

„1. Toto nařízení se vztahuje pouze na řízení zahájená a veřejné listiny vyhotovené po vstupu tohoto nařízení v platnost.

2. Pokud však bylo řízení zahájeno v členském státě původu přede dnem vstupu tohoto nařízení v platnost, rozhodnutí, která byla vydána po tomto dni, se uznají a vykonají podle kapitoly III,

a) pokud bylo řízení zahájeno v členském státě původu až poté, co Bruselská nebo Luganská úmluva vstoupila v platnost jak v členském státě původu, tak i v dožádaném členském státě;

b) ve všech dalších případech za předpokladu, že soud byl příslušný podle pravidel, která se shodují s pravidly pro určení příslušnosti obsaženými v kapitole II nebo v dohodě uzavřené mezi členským státem původu a dožádaným členským státem, která byla platná v době zahájení řízení."

8 Článek 76 téhož nařízení stanoví:

„Toto nařízení vstupuje v platnost dnem 1. března 2002.

Toto nařízení je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné v členských státech v souladu se Smlouvou o založení Evropského společenství."

České právo

9 Podle § 37 odst. 1 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPS"), je „pravomoc česk[ých] soudů v majetkových sporech […] dána, je-li dána podle česk[ých] předpisů jejich příslušnost".

10 Podle § 63 ZMPS platí:

„Rozhodnutí justičních orgánů cizího státu ve věcech uvedených v § 1 […] mají v Česk[é] republice účinnost, jestliže nabyla podle potvrzení příslušného cizího orgánu právní moc a byla-li uznána česk[ými] orgány."

11 Ustanovení § 64 tohoto zákona zní:

„Cizí rozhodnutí nelze uznat ani vykonat, jestliže:

[…]

c) účastníku řízení, vůči němuž má být rozhodnutí uznáno, byla odňata postupem cizího orgánu možnost řádně se účastnit řízení, zejména nebylo-li mu doručeno do vlastních rukou předvolání nebo návrh na zahájení řízení, nebo nebyl-li odpůrci návrh na zahájení řízení doručen do vlastních rukou;

[…]

e) není zaručena vzájemnost; vzájemnost se nevyžaduje, nesměřuje-li cizí rozhodnutí proti čes[kému] občanu nebo právnické osobě."

Spor v původním řízení a předběžná otázka

12 Rozhodnutím ze dne 15. dubna 2003 uložil Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz (Zemský soud pro věci civilní v Štýrském Hradci) (Rakousko) společnosti SEWAR povinnost uhradit pohledávku, kterou vůči ní měla společnost Wolf Naturprodukte.

13 Dne 21. května 2007 podala Wolf Naturprodukte k Okresnímu soudu ve Znojmě (Česká republika) návrh, kterým se na základě ustanovení nařízení č. 44/2001 domáhala toho, aby bylo uvedené rozhodnutí prohlášeno za vykonatelné na území České republiky a aby za tím účelem byla mimo jiné nařízena exekuce na majetek společnosti SEWAR.

14 Okresní soud ve Znojmě usnesením ze dne 25. října 2007 tento návrh zamítl s tím, že Česká republika je nařízením č. 44/2001 vázána až od svého přistoupení k Evropské unii, tedy od 1. května 2004. Postupem podle ZMPS dospěl tento soud k závěru, že podmínky pro uznání a výkon rozhodnutí vydaného Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz nejsou splněny. Shledal, že toto rozhodnutí je rozsudkem pro zmeškání a že z údajů o soudním řízení lze dovodit, že společnosti SEWAR byla odňata možnost řádně se účastnit soudního řízení. Dále měl za to, že mezi Českou republikou a Rakouskou republikou není ohledně uznávání a výkonu rozhodnutí splněna podmínka vzájemnosti.

15 Wolf Naturprodukte podala proti tomuto usnesení odvolání ke Krajskému soudu v Brně (Česká republika), který toto odvolání usnesením ze dne 30. června 2008 zamítl a usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

16 Wolf Naturprodukte poté podala k Nejvyššímu soudu (Česká republika) dovolání, v němž se domáhala zrušení usnesení odvolacího soudu a určení, že nařízení č. 44/2001 je závazné pro všechny členské státy ode dne, kdy vstoupilo v platnost, tedy od 1. března 2002.

17 Nejvyšší soud dospěl k závěru, že z dikce článku 66 uvedeného nařízení nelze jednoznačně určit časovou působnost tohoto nařízení, a proto se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je třeba čl. 66 odst. 2 nařízení [č. 44/2001] […] vykládat tak, že pro založení působnosti [tohoto nařízení] je nezbytné, aby v době vydání rozhodnutí bylo toto nařízení platné jak ve státu, jehož soud rozhodnutí vydává, tak i státu, v němž účastník usiluje o uznání a výkon takového rozhodnutí?“

K předběžné otázce

18 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 66 odst. 2 nařízení č. 44/2001 vykládán tak, že pro založení působnosti tohoto nařízení pro účely uznání a výkonu rozhodnutí je nezbytné, aby v době vydání tohoto rozhodnutí bylo uvedené nařízení platné jak v členském státě původu, tak i v dožádaném členském státě.

19 Úvodem je třeba připomenout, že nařízení č. 44/2001, které mezi všemi členskými státy s výjimkou Dánského království nahradilo Bruselskou úmluvu, vstoupilo podle svého článku 76 v platnost dnem 1. března 2002. Na území států, které stejně jako Česká republika přistoupily k Unii dne 1. května 2004, však vstoupilo v platnost, jak podotkl generální advokát v bodě 25 svého stanoviska, teprve v den tohoto přistoupení.

20 Je třeba poznamenat, že především z devatenáctého bodu odůvodnění nařízení č. 44/2001 vyplývá, že mezi Bruselskou úmluvou a tímto nařízením musí být zajištěna návaznost. Za tímto účelem zavedl unijní zákonodárce zejména přechodná ustanovení obsažená v článku 66 uvedeného nařízení.

21 Článek 66 odst. 1 citovaného nařízení stanoví, že se toto nařízení vztahuje pouze na řízení zahájená po vstupu tohoto nařízení v platnost. Této zásadě podléhá otázka soudní příslušnosti i ustanovení týkající se uznávání a výkonu soudních rozhodnutí.

22 Článek 66 odst. 2 nařízení č. 44/2001 nicméně odchylně od této zásady v podstatě stanoví, že ustanovení tohoto nařízení týkající se uznávání a výkonu rozhodnutí se na rozhodnutí vydaná po vstupu uvedeného nařízení v platnost v řízeních zahájených před tímto dnem vztahují, pokud byla

pravidla pro určení příslušnosti společná pro oba dotčené členské státy nebo pokud soud členského státu původu určil svou příslušnost na základě obdobných pravidel, jako jsou pravidla obsažená v kapitole II nařízení č. 44/2001.

23 Článek 66 nařízení č. 44/2001 ovšem ani v odstavci 1, ani v odstavci 2 nespecifikuje, zda pojem „vstup v platnost“ tohoto nařízení, který musí být v rámci tohoto článku vykládán jednotně, označuje vstup uvedeného nařízení v platnost ve státě, v němž je soudní rozhodnutí vydáno, tedy ve státě původu, nebo ve státě, v němž se žádá o uznání a výkon tohoto rozhodnutí, tedy v dožádaném státě.

24 V této souvislosti je třeba poukázat na to, že z ustanovení nařízení č. 44/2001 je patrna úzká spojitost mezi pravidly o příslušnosti soudů obsaženými v kapitole II tohoto nařízení a pravidly týkajícími se uznávání a výkonu rozhodnutí obsaženými v jeho kapitole III.

25 Pravidla o příslušnosti a pravidla týkající se uznávání a výkonu soudních rozhodnutí obsažená v nařízení č. 44/2001 totiž nepředstavují odlišné a samostatné celky, ale jsou úzce spojena. Soudní dvůr již také rozhodl, že zjednodušený mechanismus uznávání a výkonu uvedený v čl. 33 odst. 1 tohoto nařízení, podle něhož jsou rozhodnutí vydaná v některém členském státě v ostatních členských státech uznávána, aniž je vyžadováno zvláštní řízení, a který na základě čl. 35 odst. 3 téhož nařízení vede v zásadě k tomu, že příslušnost soudu členského státu původu není přezkoumávána, je odůvodněn vzájemnou důvěrou mezi členskými státy, a především důvěrou soudu dožádaného státu vůči soudu státu původu, s přihlédnutím zejména k pravidlům o přímé příslušnosti uvedeným v kapitole II tohoto nařízení (posudek 1/03 ze dne 7. února 2006, Sb. rozh. s. I-1145, bod 163).

26 U Bruselské úmluvy, jejíž výklad podaný Soudním dvorem platí v zásadě i pro nařízení č. 44/2001 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 18. října 2011, Realchemie Nederland, C-406/09, Sb. rozh. s. I-9773, bod 38), zdůraznil Soudní dvůr, že tato úmluva je v hlavě III velmi liberální, pokud jde o uznávání, právě s ohledem na záruky, které jsou žalovanému přiznány v řízení ve státě původu (rozsudek ze dne 21. května 1980, Denilauler, 125/79, Recueil, s. 1553, bod 13). Ve zprávě k této úmluvě, předložené P. Jenardem (Úř. věst. 1979, C 59, s. 1, 46), se totiž uvádí, že „[v]elmi přesná pravidla o příslušnosti vytýčená v hlavě II a záruky, které poskytuje v článku 20 žalovanému, který se řízení neúčastní, umožnily již nevyžadovat, aby soud, u něhož je uplatňováno uznání nebo navrhován výkon rozhodnutí, ověřoval příslušnost původního soudu“ (výše uvedený posudek 1/03, bod 163).

27 Z výše uvedeného vyplývá, že použití zjednodušených pravidel uznávání a výkonu stanovených nařízením č. 44/2001, která chrání zejména žalobce, jenž se díky nim může domoci rychlého, jistého a účinného výkonu soudního rozhodnutí vydaného v jeho prospěch v členském státě původu, je odůvodněné jen tehdy, bylo-li rozhodnutí, které má být uznáno nebo vykonáno, přijato v souladu s pravidly o příslušnosti obsaženými v témž nařízení, která chrání zájmy žalovaného, jenž zejména bude moci být žalován v jiném členském státě, než ve kterém má bydliště nebo sídlo, v zásadě jen v souladu s pravidly o zvláštní příslušnosti stanovenými v článcích 5 až 7 uvedeného nařízení.

28 Naproti tomu za takových okolností, které nastaly ve věci v původním řízení, kdy má žalovaný sídlo na území státu, který v okamžiku zahájení řízení ani v den vydání soudního rozhodnutí ještě nebyl členským státem Unie, takže je tento žalovaný pro účely použitelnosti nařízení č. 44/2001 považován za žalovaného s bydlištěm či sídlem ve třetím státě, není již rovnováha mezi zájmy jednotlivých účastníků řízení stanovená tímto nařízením a popsaná v bodě 27 tohoto rozsudku zajištěna. Nemá-li totiž žalovaný bydliště či sídlo na území některého členského státu, určuje se v souladu s čl. 4 odst. 1 nařízení č. 44/2001 příslušnost soudů podle právních předpisů státu původu.

29 Nařízení č. 44/2001 kromě toho obsahuje určité mechanismy, které v počáteční fázi řízení ve státě původu zajišťují ochranu práv žalovaného; ty se však uplatní jen tehdy, má-li žalovaný bydliště či sídlo na území některého členského státu Unie.

30 Článek 26 odst. 1 nařízení č. 44/2001 v této souvislosti stanoví, že „[p]okud se žalovaný, který má bydliště na území jednoho členského státu a je žalován před soudem jiného členského státu, řízení před tímto soudem neúčastní, prohlásí soud bez návrhu, že není příslušný, nevyplývá-li jeho příslušnost z tohoto nařízení“.

31 Z článku 26 odst. 2 nařízení č. 44/2001 také vyplývá, že soud, kterému byla věc předložena, je povinen přerušit řízení do té doby, než bude prokázáno, že tento žalovaný, který se řízení neúčastní, mohl obdržet návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost v dostatečném předstihu, který mu umožňoval přípravu na jednání před soudem, nebo že k tomu byly učiněny veškeré nezbytné kroky (viz rozsudek ze dne 14. prosince 2006, ASML, C-283/05, Sb. rozh. s. I-2041, bod 30).

32 V tomto ohledu je třeba poukázat na to, že ve věci v původním řízení plyne z předkládacího rozhodnutí, že soudní rozhodnutí, o jehož uznání a výkon se žádá, je rozsudkem pro zmeškání a že lze mít za to, že žalované v původním řízení – na niž se ochranné mechanismy stanovené v článku 26 nařízení č. 44/2001 nevztahovaly, jelikož v okamžiku vydání rozhodnutí v členském státě původu Česká republika ještě nepřistoupila k Unii – byla odňata možnost řádně se účastnit soudního řízení vzhledem k tomu, že rozhodnutí bylo vydáno téhož dne, kdy jí byl doručen návrh na zahájení řízení.

33 Z historie vzniku i ze systematiky a účelu článku 66 nařízení č. 44/2001 tedy plyne, že v něm uvedeným pojmem „vstup v platnost“ je míněno datum, od kterého je toto nařízení použitelné v obou dotčených členských státech.

34 Na položenou otázku je proto třeba odpovědět, že čl. 66 odst. 2 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán tak, že pro založení působnosti tohoto nařízení pro účely uznání a výkonu soudního rozhodnutí je nezbytné, aby v době vydání tohoto rozhodnutí bylo uvedené nařízení platné jak v členském státě původu, tak v dožádaném členském státě.

K nákladům řízení

35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 66 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán tak, že pro založení působnosti tohoto nařízení pro účely uznání a výkonu soudního rozhodnutí je nezbytné, aby v době vydání tohoto rozhodnutí bylo uvedené nařízení platné jak v členském státě původu, tak v dožádaném členském státě.

Podpisy.